

Siri Hustvedt

SZELLEMKÉP

EURÓPA KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST, 2026

www.alexandra.hu • www.moobius.hu
www.europakiado.hu

Elveszett idő

Élek. A férjem, Paul Auster meghalt. 2024. április 30-án délután 6:58-kor hunyt el itt, a brooklyni házunkban, ahol most ezeket a szavakat írom. 2023 januárjában nem kissejtes tüdőrákot diagnosztizáltak nála. De még azelőtt, 2022 novemberének elején CT-vizsgálatot végeztek rajta a Mount Sinai West kórház sürgősségi osztályán. A radiológus daganatot észlelt a jobb tüdejében, és közölte, hogy akár rák is lehet.

Mindannyian meghalunk, de csak néhányunk hal megy úgy, hogy tudja, az élete hamarosan véget érhet. Bár régebben is gyakran eszembe jutott, mit jelentene Paul nélkül élni, ezután mind többször és többször elképzeltem. Elképzeltem, hogy egyedül sétálok a házban. Elképzeltem a gyászt. Ha apád meghal, mondtam a lányunknak, Sophie-nak, a mindennapjaimat veszítem el.

Azt viszont nem tudtam elképzelni, hogy Paul halála után az idő felismerhetetlenül eltorzul. Emlékszem, milyen nap van, majd elfelejtem. Emlékszem, hogy május van, aztán elfelejtem. Az órák repülnek, de a percek gyakran csak araszolnak. Azt akarom, hogy a testem gyökeret eresszen a naptárba és az órába, az időnek ezekbe a megbízható, bár végső soron fiktív segédeszközeibe, csakhogy nem érzem a szabályos ritmusukat. Attól tartok, ha nem ellen-

Őrzöm folyamatosan a dátumot, a napot és az órát, elveszítem a tájékozódási képességemet, megbotlom a lépcsőn, és lezuhanok, vagy elsodródok a levegőben. Listákat és naptárakat állítok össze. Listák és naptárak hevernek különböző asztalokon és felületeken szerte a házban. Attól tartok, hogy elfelejtem az itthoni feladatokat, a találkozókat, a fizetendő számlákat. Attól tartok, hogy a gondolataim szilánkokra hullanak, és képtelen leszek összeszedni az összes diribdarabot. Most éppen azon igyekezem, hogy összeszedjem magamat.

Nehezen veszem a levegőt. A szívem túl gyorsan ver, nem folyamatosan, löketekben. Fájdalmat érzek a bordáim között, néha erős fájdalmat. Fáj a nyakam és a fejem. Az idegszálaim zizegnek, és mintha elektromos áram cikázna a végtagjaimban. A gyomrom korog, és a bélműködésem is felborult. Ezek közül néhány régi probléma, de mostanában súlyosbodott. Elképzelem, hogy daganat nőtt bennem, a tükrösképe annak, amit Paul tüdejében találtak, és hamarosan meghalok. Tovább szövöm ezt az agyszüleményt. A tükörrák talán egy ritka orvosi jelenség, ami kívül esik a bevett tudomány hatókörén, egyike azoknak a szélsőséges eseteknek, amelyeket adattisztítással szűrnek ki.

Örülök, hogy még mindig tudok nevetni magamon. Na persze hipochonderek is halnak meg betegségben.

Tablettával alszom.

Kezembe veszek egy papírt vagy egy tárgyat, amivel foglalkoznom kéne, majd egy másik vonzza magára a tekintetemet. Leteszem az első, aztán órákkal később megint kiszúrom: a befejezetlen gesztus élettelen áldozata. Egy halom bontatlan részvétnyilvánító levél

és kártya fekszik a vörös asztalon az étkezőben. Képtelen vagyok kinyitni. Ma nem. Várok. Talán holnap.

Eljön a holnap. Kinyitom a leveleket, de nem mindig értem, amit olvasok. A rövid, kedves üzenetek a legjobbak. Vannak hosszú, többoldalas, kézzel írt levelek is olyan emberektől, akiket nem ismerek. Paulnak biztosan volt valami köze hozzánk, de pontosan mi, azt nem mindig tudom kisilabizálni. Leülök, azért hogy a *holnap* szót írjam a teendőik listájának tetejére. Amikor lenézek, látom, hogy azt írtam, *tegnap*. Eszembe jut Freud megjegyzése az ellentétéről az álmokban. Az álom világában az égimeszelő barátod akár egy bogár méretére is összezsugorodhat. Az életem valahogy álomszerű jelleget kapott.

Beszállok a félig megtöltött kádba, és akkor jövök rá, hogy elfelejtettem lehúzni a zoknimat.

Május 14. Az özvegynek terápiára van szüksége. Elmegyek egy pszichiáter-pszichoanalitikushoz, akit melegen ajánlott egy megbízható ismerősöm. Ez az igény nem új számomra. Tizenegy évig jártam pszichoanalitikus alapú pszichoterápiára. Felszabadított. A világjárvány miatt dr. C. és én átköltöztünk a Zoomra, és 2021 tavaszán, ahogy a halálos vírus ereje csökkent, a terápia véget ért. Terveztünk egy utolsó személyes búcsúülést őszre, amire aztán soha nem került sor. Október 1-jén a hetvenegy éves dr. C.-t váratlanul elvitte egy szívroham. A halála okozta sokkot egy egész sor újabb sokk követte. Ha még életben lenne, az ő rendelőjébe tartanék. Mivel Paul élete végén otthoni ápolásra szorult, és nem mertem egyedül hagyni, a séta igazi luxus lett számomra. Úgy döntök, hogy bőven hagyok magamnak időt, és metróval megyek az Upper West Side-ra.

Általam is érthetetlen okokból rossz útvonalat választottam a Grand Army Plaza felé. Felismerem a boltívet és a szobrokat, a zsúfolt körforgalmat, a szemközti könyvtárat, de nem találom a metró bejáratát. Évek óta járok ezzel a metróval. Mi történt velem? Három járókelőtől is megkérdezem, merre van a lejárát, de mintha álomszereplők lennének, egyikük sem tudja megmondani, merre van a 2-es és a 3-as metró peronja. Megnézem az időt. Lehet, hogy lekésem az első találkozót a neves pszichoanalitikussal. Most már hivatalosan is demens vagyok? Hívok egy Ubert, és pont a kezelés kezdetére érek a Central Park West és a 89. utca sarkára.

Miután május 3-án szűk körű szertartáson elbúcsúztattuk Pault a Green-Wood temetőben, napokig megszállottan pakoltam és selejteztem, súroltam és sikáltam. Amikor szomorú vagy ideges vagyok, gyakran takarítok. Kisuvickolom és rendbe rakom az én kis világomat. A por, a szösz és a homály eltüntetésével próbálom a kezembe venni az irányítást. Nem akartam olyan özvegy lenni, aki hónapokig vagy akár évekig a szekrényben hagyja a férje ruháit. Egy halottnak nincs szüksége ingekre, kulcsokra, borotvahab-
ra. Egy halott nem lehet beteg. Nem szed gyógyszert.

A maradék gyógyszerek abba a nagy, cipzáras, átlátszó műanyag tasakba kerültek, amiben annak idején egy új paplanhuzat volt, és amit az ágyneműs szekrényben tároltam, egy halom lepedő mögött. Azt dobtam ki elsőnek. Dexametazon-, prednizon-, meloxicám- és mirtazapinfiolák, nátrium- és magnéziumtabletták, levotiroxin, oxikodon, tamszulozin, trimetoprim-szulfametoxazol, szukralfát, famotidin, gabapentin. Néhány fentaniltapas. Hidrokortizon 5, 10 és 20 milligrammos kiszerezésben. Egy fecskendő és egy apró üvegcske ugyanazon szteroid injekciójához endokrinkrízis esetén, Zofran tableta, folyékony szukralfát- és laktulózüvegcsék. Ezekre

emlékszem. Kétségtelenül voltak még más gyógyszerek is abban a tasakban, amik Paul másfél éves rákkezeltése alatt halmozódtak fel, gyógyszerek, amelyeket felírtak, kihúztak és néha újra felírtak a pillanatnyi vészhelyzettől függően. Sokszor fordult elő vészhelyzet. Megtartottam néhány táblázatot, amit Paul napi gyógyszeradagolásához készítettem, rajta a gyógyszer neve és a rendeltetése, amit egy, két, három vagy négy, kézzel kitöltött sor követett az időponttal: 7:46, 12:00, 16:35.

Tudtam, hogy a fel nem használt gyógyszereket nem szabad sem a szemétkébe dobni, sem a mosogatóba vagy a vécébe önteni, így a gyógyszerhulladékokat tartalmazó tasak csak hízott és hízott, míg már alig lehetett behúzni a cipzárt a tetején. Paul temetése után a nővérem, Asti fogta a zsákot, és elvitte az egyik gyógyszertárba a közelében, ahol majd kezdenek valamit velük. Hogy mit, nem tudom, és nem is érdekel, pedig általában mindenre kíváncsi vagyok.

Azok közül köszönhető néhány tablettának az, hogy Paul nem halt meg hamarabb. Másoktól jobban érezte magát. Néhánytól pedig még rosszabbul. Amikor a tasakot Asti karjaiba tettem, nagyobb megkönnyebbülést éreztem, mint amire számítottam. Gyűlöltem azt a tasakot. Ha lett volna bátorságom sorba állítani azokat a kis fiolákat és üvegeket, talán kézzelfoghatóan megmutatják a halálos betegség időbeli lefolyását, de a receptszámok, a kitöltött dátumok, a néha nehezen kiejthető gyógyszernevek, valamint az üvegcséken szereplő utasítások és figyelmeztetések nemcsak a kezelés sikertelenségét juttatták eszembe, hanem emlékeztettek a saját pánikomra is, amely hónapokon keresztül hol erősödött, hol gyengült, de teljesen sosem múlt el. A megfelelő gyógyszereket adtam be Paulnak, bár néhányszor késve. A négy-öt órás infúziós kezelése alatt a férjem mellett ültem. A sürgősségin is mellette ültem, és

a kórházban is, nap mint nap az ágya mellett. Kezeltem a Memorial Sloan Kettering kórház páciensportálját, és rendszeresen kérdéseket írtam az orvosoknak és az ápolóknak. Számítalan gyógyászati cikket elolvastam a nem kissejtes tüdőrákról (NSCLC) és a kezeléséről. Ez segített abban, hogy észszerű kérdéseket tegyek fel Paul orvosainak, és noha kívülről nézve kompetensnek és erősnek tűntem, valójában rettegésben éltem. Attól féltem, hogy rossz tablettákat adok neki, vagy nem ismerem fel egy közelgő vészhelyzet jeleit, de leginkább attól féltem, amit nem tudtam befolyásolni – a halálától.

Paul halála után a szenvedése és az én éberségem értelmetlenné vált, akárcsak a rákkezelések meg az ugyanazon rákkezelések groteszk következményeinek kezelése. A nivolumab nevű, ellenőrzőpont-gátló immunterápiás gyógyszer „káros hatásai” véget vetettek Paul életének, még mielőtt a ráknak lett volna ugyanerre esélye. Nivolumab nem volt a tasakban. Infúzió formájában kapta, a karboplatin és a paklitaxel kemoterápiás gyógyszerekkel együtt. Az, hogy átadtam azt a tasakot a nővéremnek, nem törölte ki az emlékeket, de legalább nem kellett látnom a kézzelfogható bizonyítékát annak, amit Paul elviselt és aminek szemtanúja voltam.

A farmerjei, pólói, cipői, övei, a zoknik és a pulóverek, az egyetlen öltönye (ritkán viselte), a szmokingja és a kabátjai nagyrészt eltűntek, megkapták családtagok, vagy eladományoztam jótékonyági célra. Az a báránybőr bélésű bőrdzseki, amelyet évekkel ezelőtt Argentínában vett (ő pontosan tudta volna, melyik évben), és amelyet viselt, ha kellett, ha nem, még mindig a szekrényben lóg a nappaliban. Szándékomban áll felvenni, ha majd újra hideg lesz az idő. Szándékomban áll, hogy addig burkolózzak a szeretett embernek ebbe az emlékébe, amíg csak szét nem esik. Amikor a szekrényeket végignézve megláttam ezt a kabátot, levettem a vállfárról,

és az arcomat belenyomtam a szőrmébe. Reméltem, hogy távollétében belelegezhetem az illatát, de csak doh és bőr szagát éreztem, semmi emberit.

A hálósobánkban álló szekrényben most sok a hely. Még mindig azt írom, hogy a hálósobánk. Bár Paul szerény ruhatára már eltűnt belőle, még mindig a szekrényünk. Még mindig a hálósobánk. Amíg itt élek, azt hiszem, a miénk lesz. Egyetlen ruhája sem maradt benne, de az idő a miénkké tette.

Hol van most az az idő?

A bokszeralsóit kidobtam. Paul sok éven át hármass csomagolásban vásárolta a Fruit of the Loom kockás bokszeralsókat egy boltban a brooklyni Ötödik sugárúton. Már a házasságunk elején megtanultam, hogy ne szóljak bele az öltözködési szokásaiba, amelyek egyszerűek, de merevek voltak. Szeretett elsétálni abba az olcsó boltba, hogy fekete Levi's farmert, egy bizonyos márkájú vastag pamutpólót és bokszeralsót vásároljon. Nem emlékszem pontosan, mikor történt, de már elkezdtük a hospice-ellátást, és a gyengesége miatt képtelen volt maga felöltözni, így segítettem neki.

Az egyik reggel, amikor a fehérneműs fiókjában turkáltam, azt mondta, *Ne pirosat.*

Ne pirosat?

Nem szerettem a pirosat.

Úgy érted, hogy soha nem szeretted a pirosat?

A jelek szerint soha nem szeretete a piros alsót. Az mind a fiókban maradt. Alaposabban megvizsgálva azt kellett látnom, hogy újnak tűnnek a többihez képest. A hármass csomagot a kék és a zöld kockás miatt vette. A piros járulékos veszteség volt.

Évek óta kockás bokszeralsót hordott, és fogalmam sem volt róla, hogy nem szereti a pirosat.

Miután felhúztam rá a pólót – aznap reggel fehéret, nem feketét –, azt mondta, *Olyan jó vagy hozzám, Siri*. Megsimogattam az arcát, és norvégul válaszoltam neki: *Det skulle bare mangle*. Az évek során Paul megtanult néhány kifejezést az anyanyelvemen. Ez az egyik. Szó szerint azt jelenti: *Csak hiányozhatna*. Fordításban: Ez természetes. Magától értetődik.

Ahogy ezt írom, magam is elámulok azon az elszántságon, amellyel nekiláttam rendbe tenni Paul dolgozószobáját. Napjai nagy részét reggeltől délutánig egy kis szobában töltötte a házunk hátsó részén, a kert közelében. Ma már nem lenne hozzá szívem, de akkor hajtott a kitűzött cél. Legalább százötven toll volt Paul íróasztalán – töltőtollak, golyóstollak, kattintós tollak és zselés tollak –, szabálytalan sorokban feküdtek vagy tartókból álltak ki. Volt vagy tucatnyi töltőceruzája. Volt annyi írógépszalag az Olympia gépéhez, hogy több hosszú életem át kitartott volna neki, vagy elég lett volna egy kis hadseregnyi firkáló ludditának. Voltak kis Tipp-Ex javítónégyzetei (bár nem valami nagy készlet), amiket az írógép-billentyűk alá lehetett tenni. Volt egy csomó használt radírja és harmincöt Clairefontaine füzete, az a fajta, amelyikben milliméterpapír van. Minden könyvét kézzel írta azokba a füzetekbe, és azután gépelte le az Olympián.

Nem piszkáltuk egymás munkaterületét. Az szent volt. Ő soha nem nyúlt az én asztalomhoz, én soha nem nyúltam az övéhez. Fogalmam sem volt róla, hogy ennyi tolla, írógépszalagja és füzete van. Gyakran kerestem olyan tollakat, amelyekről biztosan tudtam, hogy a konyhai fiókban hagytam, mégsem találtam. Neki

mindig volt legalább egy (gyakran két vagy három) toll a farmerje elülső zsebében. Ha a megrendülés valahol a gyengédség és a fájdalom között helyezkedik el, akkor pontosan ezt éreztem, amikor megláttam a tollakat és felfedeztem az írógépszalagokat. Tollat még mindig mindenhol árulnak, de írógépszalagokat és Tipp-Ex lapkákat már nem olyan könnyű beszerezni, így logikus volt, hogy Paul felkészült arra, ha esetleg eltűnnének New Yorkból vagy akár a föld színéről is.

Imádtam azt a kopogó hangot, amit az írógépe adott, amikor ütötte, gyorsan, aztán lassabban, majd újra gyorsan. *Szeretem, hogy a billentyűk ellenállnak az ujjaimnak*, mondta. Paul megmaradt a régi idők eszközeinél. Írási szokásaiban tovább élt a fiatalember az öregemberben.

Az írógép ugyanúgy ott áll az asztalán, mint eddig, egy néma tárgy, amely mára elvesztette helyét az írás rituáléjában. A szokások, a rutinok, a rituálék az ismétlésből nyernek értelmet, és ezek az ismétlések erődítményként szolgálhatnak a szorongás ellen. Paul nem dobolt a lábával vagy az ujjaival, nem rágta a körmét. Soha nem látszott rajta idegesség, pedig az életét beárnyékolta a szorongás. Mindig órákkal korábban kimentünk a repülőtérre, ami a családban sok humor forrása volt. Amikor az én posztom volt az autórendelés vagy a jegyek elrakása (még a papírgjegyek idején), újra és újra ellenőrizte, hogy tényleg megcsináltam-e azt, amiről már többször is biztosítottam, hogy megcsináltam. Azokat a tárgyakat, amelyeket saját teste kiterjesztésének tekintett, szabályosan kisajátította; ilyenek voltak a tollak, de a kulcsai is, a kis határidőnaplója, amelyet minden évben a Charing Crossról rendeltem, és a pénztárcája, utóbbi hármat ráadásul a jobb első zsebében tartotta. Ezeket a tárgyakat senki más nem érinthette meg. Amikor

a kórházban delíriumba esett, a kulcsokat, a naplót és a pénztárcát egy műanyag zacskóban tárolták az ágya melletti fiókban, de már nem voltak *nála*. Amikor felébredt az idegen ágyban, és nem találta őket, felhívott engem vagy a vejünket, Spencert. Feljegyzett magának időpontokat, amelyekre el kell mennie. Nincs pénze, hogyan tud így taxit hívni? Hogyan jut vissza a házba?

Ő, aki egyedül felkelni sem tudott az ágyból.